

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA 1 (P1)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2014

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 70

Memorandamo ona o na le maqephe a 8.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1****TEMA YA A**

- 1.1 Lepolesa Tseleng le lefokisi Tshita. ✓✓ (2)
- 1.2 Ke hobane Tshita o ne a sa kgathalle ho tshetjwa./O ne a etsa mosebetsi wa hae wa bofokisi ka boitelo a sa natse hore dira tsa hae di reng ka yena. ✓✓ (2)
- 1.3 O utlwile le hore setjhaba sa mona Malwaleng se ipelaetsa haholo ka baka la ho tlohediswa mosebetsi hwa Tshita./Le ha ho le jwalo, setjhaba se a ipelaetsa ka taba ena, se mmatla mosebetsing. ✓✓ (2)
- 1.4 Ba qetwa ke dipolayano tse jeleng setsi hara motse. ✓ (1)
- 1.5 E, ho bolokehile. Tseleng ke lepolesa le rupelletsweng ho lwantshana le dinokwane, kahoo o tla tseba seo a lokelang ho se etsa ha dinokwane di mo hlasela./O tswile ka tlong a tshwere sethunya sa ho itshireletsa kgahlanong le dinokwane. ✓✓ (2)
- 1.6 O bolela hore o ne a etsa mosebetsi wa hae wa bofokisi ka boitelo/o ne a sa natse hore dira tsa hae di ka reng ho yena. ✓ (1)
- 1.7 D/meputu ya maoto le kgare. ✓ (1)
- 1.8 Ke mafosi. Tshita ke lefokisi ha se molaodi wa mapolesa. Ho na le eo mosebetsi wa hae e leng wa bolaodi ba mapolesa. ✓✓ (2)
- 1.9 E, Tseleng o ne a rata mosebetsi wa hae. Re mmona a tswela ka ntle hara mafifi ho bona hore ebe ke eng e etsahalang mabatleng. ✓✓ (2)
- 1.10 Ho bonahala eka ke dinokwane tse neng di le mabatleng, ✓mme eka di ne di tjhekolla lebitla la Tholang ho nka lekase leo a patilweng ka lona. ✓✓ (3)
- 1.11 Mapolesa a sireletsa setjhaba mabapi le diketsahalo tsa bonokwane. /Polokeho le tshireletso ya setjhaba di matsohong a mapolesa/Mapolesa a etsa mosebetsi o kgabane ebile a dula a lebetse naha ka dinako tsohle/Mapolesa a fedisa botlokotsebe bo jeleng setsi. ✓✓ (2)

TEMA YA B

- 1.12 Ke matekwane/kgomo ya bonkgi/kakana. ✓ (1)
- 1.13 Ke hobane ke sethethefatsi se sa dumellwang naheng ena ya Afrikaborwa. ✓✓ (2)
- 1.14 B/batho ha ba sebetsa mmoho ba kgona ho fihlella katleho. ✓ (1)
- 1.15 Ditaba tsa tema ena ya bobedi di tshwana le tsa tema ya pele ka ha bobedi di bontsha tshebetso e ntle ya sepolesa. ✓✓ (2)
- 1.16 Ho sireletsa setjhaba/Ho boloka kgotso setjhabeng/Ho nnetefatsa hore setjhaba ha se tlatlapuwe ding tsa sona. ✓ (1)
- 1.17 A bolela hore le ha ho ka nka nako e telele hakaakang hore motho a tshwarelwe bonokwane boo a bo entseng, qetellong o tla be a tshwarwe. ✓✓ Qetellong ra ba ra di tshwara dinokwane! ✓ (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2****Mehopolo e lebelletsweng**

Motswadi a kgathalle thuto ya ngwana wa hae ho tliša katleho bophelong ba hae. ✓
 Bana ba kgothalla sekolo ha ba elellwa tjantjello ya batswadi thutong ya bona. ✓
 Motswadi ya maphathephathe a iphe nako ya ho thusa ngwana hae. ✓ Motswadi a
 laole nako ya ngwana ya ho shebella thelevishene. ✓ Motswadi ya sa rutehang a
 iteanye le matitjhere a botse ka tshebetso ya ngwanae. ✓ Ha nako e dumela a kene
 maetong a sekolo. ✓ Motswadi a thuse bakwetlisi le ho tjhorisa dihlopha. ✓ Batwadi
 ba ithute tsamaiso le moetlo wa sekolo. ✓ Ba kenye letsoho twantshong ya
 dithethefatsi le mathata a mang. ✓

**Ela hloko: dintlha di robong mme bahlahlobuwa bona ba lokela ho ntsha tse
 supileng feela.**

(Mantswe 95)

Ka sebopeliso sa dintlha

	QOTSO		DINTLHA
1	Dipatlisiso tsa Dr Marang di bontsha hore ha batwadi ba kgothalla thuto ya bana ba bona, sena se tliša katleho maphelong a bana.	A	Ho kgathalla thuto ya ngwana ho tliša katleho bophelong ba hae. ✓
2	Bana bao batwadi ba kgathallang thuto ya bona, hangata ha ba be siyo sekolong, mme ba elellwa hore batwadi ba bona ba na le tjantjello thutong ya bona.	B	Bana ba kgothalla sekolo, ha ba elellwa tjantjello ya batwadi thutong ya bona. ✓
3	Le ha motwadi a ka ba maphathaphathe, o lokela ho ipha nako ya ho thusa ngwana wa hae.	C	Motswadi ya maphathephathe a iphe nako ya ngwana hae. ✓
4	Motswadi a ka thusa ngwana ho hlophisa nako ya dithuto tsa hae. A fokotse nako eo ngwana a shebellang thelevishene ka yona.	D	Motswadi a laole nako ya ngwana ya ho shebella thelevishene. ✓
5	Le ha motwadi a sa ruteha, ke toka hore a thuse ngwana wa hae. A ka kopana le matitjhere ho utlwisisa hore ke thuso ya mofuta ofe e hlokahalang thutong ya ngwana wa hae.	E	Motswadi ya sa rutehang a iteanye le matitjhere ho botsa ka tsa tshebetso ya ngwanae. ✓
6	Ha motwadi a na le nako, a ka tsamaya le ngwana maetong a sekolo.	F	Ha nako e dumela a kene maetong a sekolo. ✓
7	A thuse bakwetlisi dipapading tsa sekolo. A thuse ka boitjhoriso ba tsa bonono le tsa dipapadi tse fapaneng.	G	Motswadi a thuse bakwetlisi le ho tjhorisa dihlopha. ✓

8	Ba ithute ka mesebetsi ya letsatsi le setso sa sekolo. Hona ho tla ba thusa ho utlwisisa bophelo ba bana ba sekolong.	H	Batswadi ba ithute tsamaiso le moetlo wa sekolo. ✓
9	Ba thuse ka tshireletso ya tshebediso ya dithethefatsi, kगतello ya maikutlo, mathata a tsa phepo le a dithuto.	I	Ba kenye letsoho ho lwantsheng dithethefatsi le mathata a mang. ✓
Palo ya mantswe (95). [Ela hloko: Dintlha di 9, mme ho batlwa feela tse 7.]			

• **Kabo ya matshwao:**

- Matshwao a 7 mabapi le dintlha tse 7 (letshwao le le leng mabapi le ntlha ya sehlooho).
- Matshwao a 3 bakeng sa puo.
- Matshwao kaofela: 10

(7)
(3)
=10

• **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswe a bona:**

- Ha dintlha tse 1–3 di nepahetse: fana ka letshwao le le leng.
- Ha dintlha tse 4–5 di nepahetse fana ka matshwao a 2.
- Ha dintlha di le 6–7 di nepahetse : fana ka matshwao a 3.

Hlokomela tsena tse latelang:

• **Sebopeho:**

Le ha kgutsufatso e ngotswe ka sebopeho se fosahetseng, e tlameha ho tshwauwa.

• **Palo ya mantswe:**

- Batshwayi ba tlameha ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.
- O se ke wa hula matshwao ha eba bahlahlobuwa ba sa bontsha palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa ha eba palo ya mantswe a sebedisitsweng e bontshitswe ka mokgwa o fosahetseng.
- Ha palo ya mantswe e tlotswe, bala ho fihla mantsweng a 5 ka hodima palo eo ho fanweng ka yona, ebe ha o sa bala ho tswela pele.
- Ho dikgutsufatso tse kgutshwanyane, empa di fupere dintlha kaofela tse hlokwang, bahlahlobuwa ba se hulelwe matshwao.

ELA HLOKO:

Mohlalobuwa a se ngole dikgutsufatso tsa mantswe ntle le ha eba dikgutsufatso tseo di ne di hlahisitswe temeng. Maamong a jwalo, kgutsufatso e balwe jwalo ka lentswe le feletseng. Mohlala wa palo ya mantswe:

	Polelo				Palo ya matswe
SESOTHO	<i>Bana</i>	<i>ba</i>	<i>bina</i>	<i>pina</i>	4

Batshwayi ba sebedise sekala sena ha ba aba matshwao:

Din	7
TP	3
Matshwao kaofela	10

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3**

- 3.1 Sebapatswa/sehlahiswa se ngotswe ka mongolo o motenya, o sa tshwaneng./Lepetjo le qatsohisitswe ka mongolo o motenya./Mefuta ya ditshwantsho tsa dihlahiswa e fapane, mme le boholo ba tsona bo fapane./Ho sebedisitswe mongolo o ka tlase ho wa sehlooho empa sehlahiswa sona se qatsohisitswe ka ditlhaku tse kgolo./Lebitso la sehlahiswa (JOHNSON'S) le hlaha hohle moo mongolo o leng teng, ka mongolo o sa lekaneng. ✓✓ (2)
- [Tshwaya tse pedi feela] (2)
- 3.2 Sehlahiswa se tshetjwa ke meloko e mene ya bomme ka ha nako boholo e le bona ba hlokomelang masea/Se tshepahetse melokong e mene esita le kajeno/le bontate nakong ya jwale. ✓✓ (2)
- 3.3 O qholotsa tjantjello ya mmadi (moreki) ho mamedisisa seo a se buang. Ho hlokomedisa mmadi ka mosebetsi wa sehlahiswa./Ho hohela thahasello ya mmadi./Ho tiisa taba ya hore sehlahiswa sena se fela se na le molemo. ✓✓ (2)
- 3.4 Ke ntlha. Hobane Johnson e nkgisa lesea ha monate/E etsa letlalo la lesea le be boreledi/bonojana. ✓✓ (2)
- 3.5 Ke ne ke tla kgaotsa ho se sebedisa./Ke ne ke tla se kgutlisetsa lebenkeleng ke batle tjhelete ya ka./Ke ne ke tla tshwarisa bahlahisi ka kgohelo ya boqhekanyetsi papatsong ya sehlahiswa. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 4

- 4.1 O tlo kopela ngwana wa hae thuso ya ditjhelete tsa mmuso dikantong tsa SASSA. ✓ (2)
- 4.2 O bonahala a tshositswe ke seo a se bonang/O bonahala a makaditswe ke seo a se bonang. ✓✓ (2)
- 4.3 Ho ne ho ka nna ha ba le batho ba batlang dithuso tsa mmuso tse reretsweng batho ba kojwana di mahetleng ka bolotsana. ✓✓ (2)
- 4.4 D/Dikarabo tsohle tse ka hodimo di nepahetse. ✓ (1)
- 4.5 Batho ba bang ba ka etsa eng kapa eng ka bonokwane ho fumana tjhelete ya mmuso ba sa kgathalle ditlamorao tsa diketso tseo tsa bona./Hoja molao o ne o le siyo, batho ba bang ba ne ba tla fumana tjhelete ya mmuso ka bonokwane. ✓✓ (2)
- 4.6 Modumo ona o bontsha hore ntja e halefile, e batla ho loma monna enwa hobane o tlositse lepae le neng le e kwahetse hlooho. ✓ (1)
- [10]**

POTSO YA 5

5.1 Bomme ba ya **masimong** ha Rapolasi.✓

[Ananela dipolelo tsohle tse nepahetseng tseo ho tsona ho sebedisitsweng lehlalosi la sebaka]

(1)

5.2 Moalosi ke **letsoho** la mookamedi mosebetsing./Sefako o tshwerwe ka baka la ho ba **letsoho**, o utswitse thepa lebenkeleng./Mapule ke mosadi ya butseng **letsoho**, o fa moeti e mong le e mong ya mo etetseng ntho e nngwe le e nngwe./Sefako ke monna ya **letsoho**, o hlola a tetekile mohatsae ✓✓

(2)

5.3 Batho ba **etsang**✓ diphoso **ba nka**✓ dintho **ha bobebe**. ✓

(3)

5.4 D/polelwanahlalosi ✓

(1)

5.5 Sepanapodi o re ke kgale a emetse nako ena. ✓✓

(2)

5.6 Sepanapodi ke rapolasi **ya manganga**./**Ya manganga** mosebeletsi, ha a mamele ditaello tsa mookamedi. ✓

[Ananela dipolelo tsohle tse nepahetseng tseo ho tsona ho sebedisitsweng leamanyi lena ka nepo]

(1)

[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:

30**70**